

ПЕРЕДМОВА

Тематичні групи назв осіб за професією, ремеслом, процесом навчання та виховання, родом діяльності, загальних, неологічних та індивідуально-характеризаційних назв осіб, авторських назв осіб зі значенням збірності, назв осіб-діячів, осіб-виконавців, гендерних неологізмів, новотворів-фемінітивів, агентивно-професійних назв осіб жіночої статі регулярно привертають увагу дослідників (О. Л. Безсонова, Л. П. Жаркова, Т. Г. Дітківська, Л. А. Шкатова, В. Л. Іващенко, Ю. І. Жадько, Ж. А. Закупра, В. Л. Воронцова, В. М. Коломіець, А. М. Архангельська, Г. М. Вокальчук, О. А. Стишов, Ю. П. Маслова, Л. І. Недбайло, М. В. Скаб, В. В. Максимчук, Н. Ф. Стаковська, О. В. Кравицька, Т. А. Грищенкова, О. І. Мойсеєв, Я. В. Пузиренко, Л. О. Самусевич, М. П. Годована та ін.).

Однією з перших спроб в українській лексикографії зібрати й систематизувати назви на позначення осіб за видом діяльності є “Словник-довідник назв осіб за видом діяльності” (2009) М. П. Годованої¹, який містить понад 2500 лексем, що становлять такі групи найменувань: найдавніші, традиційні назви, збережені до нашого часу; назви, що виникли з появою нових професій; неологізми-запозичення.

До реєстру “Зведеного словника назв суб’єктів культурної діяльності в українській мові” (далі Словник) входить 1692 лексичні одиниці. Групу цих назв у Словнику окреслено за визначеннями понять “суб’єкти культурної діяльності” (фізичні та юридичні особи, які функціонують у сфері культури або реалізують владно-розпорядчі повноваження в цій сфері)² та “суб’єкти діяльності у сфері культури” (фізичні та юридичні особи, що провадять культурну діяльність або реалізують владні повноваження у сфері культури)³.

У доборі назв суб’єктів культурної діяльності враховано, що діяльність у сфері культури й культурна діяльність – це різні за обсягом

¹ Годована М. П. Словник-довідник назв осіб за видом діяльності / М. П. Годована. – К. : Наукова думка, 2009. – 176 с.

² Закон України “Про культуру” : [від 21 вересня 1999 р.] / Верховна Рада України : [електронний ресурс]. – Режим доступу : www.irf.kiev.ua/old-side/ukr/programs/culture/1999/project.htm#2.

³ Закон України “Про культуру” : [від 14 грудня 2010 р. ; редакція від 25 лютого 2016 р.] / Верховна Рада України : [електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 24. – ст. 168. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2778-17>.

поняття терміни (другий ширший, адже передбачає культурну діяльність і поза межами сфери культури), які в Законі України “Про культуру”³ від 14 грудня 2010 [за ред. 25 лютого 2016 р.] синонімізовано: *діяльність у сфері культури (культурна діяльність)* – це “фізичні та юридичні особи, що провадять культурну діяльність або реалізують владні повноваження у сфері культури”, де діяльність у сфері культури визначено як таку, що її здійснюють у сфері художньої літератури, кінематографії, театрального, музичного, хореографічного, пластичного, образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва, архітектури, фотомистецтва, дизайну. До реестру Словника ввійшли саме назви суб'єктів культурної діяльності (далі НСКД) – односілівні (727 одиниць) і багатосілівні, тобто терміносолучення (965 одиниць), оскільки термін *суб'єкт культурної діяльності* є дещо ширшим за обсягом, ніж термін *суб'єкт діяльності у сфері культури*.

Пропонована праця належить до зведених словників, які передбачають систематизацію, упорядкування й точне відтворення лексичних одиниць із покликанням на джерела їх добору. Сьогодні таких словників доволі мало, серед них зокрема “Словник законодавчих та нормативних термінів з охорони праці” (2008) О. Л. Проценка⁴, “Словник законодавчих і нормативних термінів” (2008) М. І. Іншини⁵, які містять законодавчі визначення термінів і понять, що побутують у різних галузях права України, а також нові для національного законодавства дефініції. Мета укладання таких словників – забезпечити доступ до зведеній бази термінів, якою можуть користуватися фахівці. Особливістю словникових статей у цих термінографічних працях є те, що вони подають дефініції, зафіксовані в різних джерелах із покликанням на них.

“Зведений словник назв суб'єктів культурної діяльності в українській мові” – це перша спроба не лише максимально повно зібрати всі визначення НСКД, засвідчені в українському законодавстві, у загальномовних і фахових лексикографічних працях галузі культури та мистецтва задля формувння на перспективу на цій основі термінологічної бази даних у вільному доступі в мережі Інтернет, а й ідеографічно їх систематизувати.

⁴ Словник законодавчих та нормативних термінів з охорони праці : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / [уклад. О. Л. Проценко]. – К. : УБС НБУ, 2008. – 154 с.

⁵ Словник законодавчих і нормативних термінів / [уклад. М. І. Іншин та ін.]. – К. : “Правова єдність”, Всеукраїнська асоціація видавців, 2008. – 486 с.

Вивчення лексики як цілісної системи спонукає до практичних спроб зорганізувати певну тематичну групу слів у форматі ідеографічного словника, що є лексикографічним утіленням її ієархічної класифікації. Проблема тематичної, ідеографічної й концептуальної класифікацій лексичних одиниць та її практичне застосування same в укладанні відповідних словників є однією з найактуальніших у сучасному мовознавстві (Ю. М. Караулов, В. В. Морковкін, О. С. Баранов, Ж. В. Краснобасева-Чорна, А. Т. Літвінчук, О. О. Маковська, А. Я. Середницька, О. І. Южакова, Н. Г. Єсипенко, Л. Г. Бабенко, С. М. Дерба, Є. А. Карпіловська та ін.) насамперед з огляду на таке розмежування: 1) *тематична класифікація* – організація лексики за тематичними групами на основі її предметної віднесеності за різними критеріями, що втілено в лексичному значенні (у кореляції з лексико-семантичними групами й підгрупами, тематичними й [лексико-]семантичними полями); 2) *ідеографічна (поняттєва) класифікація* – систематизація лексики за принципом логічного поділу понять на основі родо-видових ознак, що дає підстави говорити про поняттєві поля; 3) *концептуальна класифікація* – упорядкування системотвірних термінопонять як універсальних наукових концептів, що є феноменами філософського вивчення. Відтак важливо розрізняти словники ідеографічні, тематичні та концептів, незважаючи на спільну для всіх трьох типів системність у вивченні лексики (зокрема й термінології). Ідеографічний (логіко-поняттєвий) словник є ніби проміжною ланкою між тематичним (предметним) словником, який на рівні позначуваних відповідними словами предметів (об'єктів) позамовної дійсності корелює з власне мовним словником, у якому систематизовано відповідні назви цих предметів (об'єктів), і словником концептів (понять як констант етно- й лінгвокультури або системотвірних наукових понять як феноменів спеціального знання).

Тематичні словники подібно до тематичної класифікації лексики групують її за певними предметно-тематичними групами (реєстроми одиницями такого словника є саме слова) й можуть бути перекладним, у яких тематично згрупована лексика однієї мови подається з її перекладом іншою мовою. Вони не ставлять собі за мету подавати детальну інформацію з галузі граматики, як це роблять орфографічні, орфоелічні та інші словники⁶. Серед таких словників, виданих в Україні, напр.:

⁶ Костюшко О. Тематичні словники у сучасній слов'янській лексикографії / О. Костюшко // Проблеми слов'янознавства. – 2003. – № 53. – С. 271–280.

“Українсько-польський тематичний словник” (2007) Я. Рігера, О. Демської-Кульчицької⁷; “Українсько-польський тематичний словник” (2008) В. Бутевича, В. Карпенка⁸; “Українсько-англійський тематичний словник” (2001) К. І. Богуцького⁹; “Тематичний словник-довідник з соціології” (2009) за ред. В. В. Кохана¹⁰; “Українсько-болгарський тематичний словник” (2008) за ред. І. Стоянова¹¹ та ін.

Особливістю ідеографічного словника є те, що його реєстрів одиниці – це поняття, які структуровано за логіко-поняттєвими, а отже, семантичними, відношеннями. Ідеографічними називають словники, в яких лексичний матеріал розміщено “на основі критерію смыслової близькості слів”¹². Вони повинні містити матеріал для побудови історії мислення, відбитого в мові, тобто дати можливість підійти до вивчення мови, керуючись ідеями, а не формами¹³. У таких словниках невирішено є проблема представлення полісемічних лексем, коли різні значення того самого слова частіше за все входять до різних семантичних полів (вони представлені в різних частинах словника), розчленовуючи його семантичну структуру, а наявна система відсилок не в змозі відтворити опис полісемічних слів у повному обсязі¹⁴. Спробами в українській лексикографії створити словники ідеографічного типу є, напр.: “Словник з української термінології прикладної (комп’ютерної) лінгвістики” (2007)

⁷ Рігер Я., Демська-Кульчицька О. Українсько-польський тематичний словник = Słownik tematyczny ukraińsko-polski : [близько 30 тис. слів і словосполучень] / Я. Рігер, О. Демської-Кульчицької. – Л. : Вид-во Українського Католицького Ун-ту, 2007. – 704 с.

⁸ Українсько-польський тематичний словник = Українско-польский словарь тематичный / [укл.: В. Бутевич, В. Карпенко]. – К. : Видавець Вадим Карпенко, 2008. – 216 с.

⁹ Богуцький К. І. Українсько-англійський тематичний словник : понад 10 000 слів / К. І. Богуцький. – К. : Криниця, 2001. – 484 с.

¹⁰ Тематичний словник-довідник з соціології / [укл.: А. Александровська, Є. Буга, Ю. Ткачук та ін. ; за ред. В. В. Кохана]. – Чернівець : Чернівецький нац. ун-т, 2009. – 112 с.

¹¹ Українсько-болгарський тематичний словник / [укл.: В. Таранюк, В. Карпенко ; за ред. І. Стоянова]. – К. : Видавець Карпенко В. М., 2008. – 272 с.

¹² Морковкин В. В. Идеографические словари / В. В. Морковкин. – М. : Изд-во Московского ун-та, 1970. – 71 с.

¹³ Щерба Л. В. Опыт общей теории лексикографии / Л. В. Щерба // Избранные работы по языкознанию и фонетике. Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1958. – Т. 1. – 182 с.

¹⁴ Голуб В. І. Проблема відображення системної організації лексикону в рамках алфавітної лексикографії / В. І. Голуб // Вісник Запорізького державного університету. – 2001. – № 4. – С. 1–5.

С. М. Дерби¹⁵; „Активні ресурси сучасної української номінації: ідеографічний словник нової лексики” (2013) за ред. Є. А. Карпіловської¹⁶.

Однинцями ж опису в словниках концептів є власне концепти як константи етно- й лінгвокультури, що охоплюють, окрім лінгвістичної, ще й енциклопедичну інформацію. На думку деяких дослідників, сьогодні особливо гостро постає потреба систематизованого опису найважливіших для національної концептосфери концептів української культури й упорядкування мовного матеріалу, в якому репрезентовано той чи інший концепт¹⁷. Досі в Україні її частково зреалізовано в монографічних дослідженнях В. І. Кононенка “Концепти українського дискурсу” (2004)¹⁸, “Мова у контексті культури” (2008)¹⁹. Сьогодні можна лише прогнозувати виокремлення лінгвоконцептографії, яка, за словами В. Л. Іващенко, в контексті створенням словників концептів тісно пов’язана зі створенням словників стереотипів, символів, образів, констант національної свідомості та опрацюванням їх теоретичних засад²⁰. У цьому аспекті заслуговують на увагу: праця концептографічного типу “100 найвідоміших образів української міфології” (2002) за ред. О. Таланчук²¹; “Словник символів України” (2002) за ред. В. П. Коцур, О. І. Потапенка та М. К. Дмитренка²²; словник-довідник В. В. Жайворонка “Знаки української етнокультури”

¹⁵ Дерба С. М. Словник з української термінології прикладної (комп’ютерної) лінгвістики / С. М. Дерба. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2007. – 325 с.

¹⁶ Активні ресурси сучасної української номінації : Ідеографічний словник нової лексики / Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк, Н. Ф. Клименко, В. І. Крітська, Т. К. Пуздирева, Ю. В. Романюк ; [відп. ред. Є. А. Карпіловська]. – К. : ТОВ “КММ”, 2013. – 416 с.

¹⁷ Надолинська А. Словник концептів української культури як ключова проблема навчальної лексикографії / А. Надолинська // Вісник Львівського університету: Серія філологічна. – Л., 2010. – Вип. 50. – С. 274–280.

¹⁸ Кононенко В. Концепти українського дискурсу : [монографія] / В. Кононенко. – К. ; Івано-Франківськ : Плай, 2004. – 248 с.

¹⁹ Кононенко В. Мова у контексті культури : [монографія] / В. Кононенко. – К. ; Івано-Франківськ : Плай, 2008. – 390 с.

²⁰ Іващенко В. Л. Лінгвоконцептологія і термінознавство (аналітичний огляд) / В. Л. Іващенко // Мовні і концептуальні картини світу : зб. наук. пр. : [у 2 ч.]. – К. : Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, 2009. – Вип. 26. – Ч. 1. – С. 382–388.

²¹ 100 найвідоміших образів української міфології / В. Завадська, Я. Музиченко, О. Таланчук, О. Шалак ; [за заг. ред. О. Таланчук]. – К. : Орфей, 2002. – 448 с.

²² Словник символів України / [за заг. ред. В. П. Коцур, О. І. Потапенка, М. К. Дмитренка]. – К. : Мілениум, 2002. – 260 с.

(2006)²³. Деякі науковці в окремий лексикографічний напрям виділяють *концептографію* та *спеціальну концептографію*, головною метою якої, як і термінографії, є створення словників, у яких було б описано й кодифіковано ті одиниці мови науки, що позначають спеціальні поняття. Саме тому часто реєстри спеціальних енциклопедій об'єднують у собі і концепти, і вузькоспеціальні терміни²⁴.

Отже, пропонований Словник є зведенним тлумачно-ідеографічного типу, який складається з двох частин: перша – дефінітивно-тлумачна, друга – ідеографічна. У кінці словника подано Покажчик.

ДЕФІНІТИВНО-ТЛУМАЧНА ЧАСТИНА СЛОВНИКА – це зібрання законодавчих і наукових дефініцій та філологічних тлумачень НСКД. Реєстрові одиниці цієї частини виділено жирним шрифтом, вони мають наголос, їх упорядковано за абеткою, напр.:

Автодизайнер...

Автор...

Автор друкованих засобів масової інформації...

Автор фільму...

Авторський колектив...

Агентство театральне...

тощо.

Однині реєстру, що позначають спільне поняття, пов'язано перехресними відсиланнями (відсильна формула *див.* + реєстрове слово / словосполучення), напр.:

Авторський колектив *див.* Колектив авторський.

У цій частині в словниковій статті після реєстрової одиниці подано дефініцію(ї), засвідчену(і) в українському законодавстві, галузевих словниках культури та мистецтва, а також філологічне(і) тлумачення, зафіксовані в загальномовних словниках. Більшість реєстрових одиниць мають кілька законодавчих і наукових дефініцій та філологічних тлумачень за різними нормативно-правовими й лексикографічними джерелами, які є репрезентантами або кількох різних значень, або одного лексично неоднорідного значення. Тобто дефінітивно-тлумачна частина розкриває весь діапазон значення реєстрової одиниці, кожне нове значення

²³ Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури : Словник-довідник / В. В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2006. – 703 с.

²⁴ Щербин В. К. Истоки русской концептографии // Язык как система и деятельность : Материалы науч. конф., посвящ. 85-летию со дня рождения проф. Ю. А. Гвоздарева. – Ростов-н/Дону : Изд-во НМЦ “ЛОГОС”, 2010. – С. 197–199.

якої подано за нумерацією 1, 2, 3 і далі залежно від кількості значень, напр.:

Аніматор

1. Митець, який працює над створенням мультиплікаційних фільмів...
2. Кінематографіст, який працює в мультиплікаційному кіно...

Лексичну неоднорідність того самого значення позначено цифрами у дужках: (1), (2), (3) і далі (залежно від кількості його репрезентантів), напр.:

Бандуріст

1. (1) Український народний співець-музикант, який супроводжує свій спів на бандурі чи кобзі...
- (2) Український народний співець, у минулому найчастіше сліпець-музикант, що акомпанує собі на бандурі. Бандуристи виконували думи, народні пісні тощо...
- (3) На Україні з давніх часів – мандрівний народний співець, який акомпанував собі на бандурі й перідко сам складав пісні та думи; кобзар ...
2. (1) Музикант, який грає на бандурі...
- (2) Музикант, який грає на бандурі – українському народному багатострунному інструменті...
3. Співак, який акомпанує собі на бандурі...

Після кожної дефініції / тлумачення у круглих дужках подано паспортизацію за джерелом добору у форматі умовного скорочення із зазначенням через кому сторінки й тому, якщо видання має кілька томів. Кожне джерело відмежовано крапкою з комою, напр.:

Акомпаніятор

1. Той, хто акомпанує співцеві, декламаторові тощо (ВТСУМ, с. 17; БСІС, с. 24; СУМ, т. 1, с. 27; СУМ-20, т. 1, с. 154).
2. Музикант, який супроводжує основну партію солістів або головну мелодію вокального чи інструментального твору (СНОВД, с. 12).

Окрім НСКД чоловічого роду, в пропонованому Словнику зафіковано й назви жіночих професій, співвідносних із чоловічими. У реестрі їх подано окремою словниковою статтею із позначкою *жін.*, напр.:

Арфіст

- (1) Музикант, який грає на арфі (ДТСТЛ, с. 17; ВТСУМ, с. 41; СУМ, т. 1, с. 63; СУМ-20, т. 1, с. 267).
- (2) Музикант, який грає на арфі – щипковому музичному інструменті у формі трикутної рами з натягнутими на неї струнами (СНОВД, с. 14).

Арфістка

жін. до арфіст (СНОВД, с. 14).

У дефініціях / тлумаченнях НСКД вуідповідні назви жіночого роду лексикографовано так, як джерелі добору лексичного матеріалу (переважно в круглих дужках поряд із назвами чоловічого роду), напр.:

Вольтижер

- (1) Артист (артистка) цирку, який (яка) виконує складні гімнастичні вправи на коні, що скаче (ДТСТЛ, с. 31).
- (2)

Деякі дефініції / тлумачення різняться одним чи кількома словами. Такі слова лексикографовано в квадратних дужках. Відповідно й джерело їх добору подано в квадратних дужках, напр.:

Байкар

[Складач,] автор байок ([ВТСУМ, с. 56; СУМ, т. 1, с. 90; СУМ-20, т. 1, с. 27]; ДТСТЛ, с. 20).

Деякі реєстрові одиниці мають значення, що не ідентифікують їх як НСКД. Такі значення винесено, напр.:

Ансамбль²⁵

1. (1) Група співаків, музикантів або танцюристів, що постійно виступає як єдиний художній колектив (ВТСУМ, с. 32; СУМ, т. 1, с. 48; СУМ-20, т. 1, с. 220).
(2) Художній колектив (ЮМСТ, с. 10).
(3) Великий виконавський колектив (ЮМСД, с. 13; ЛСДІ, с. 7).
2. Поєднання двох чи більше співаків або інструменталістів для спільноговиконання музичних творів. За кількістю виконавців ансамблі розподіляють

²⁵ 3. (1) Музичний твір або окрема частина його, призначена для одночасного виконання кількома музикантами або співаками (ВТСУМ, с. 32; СУМ, т. 1, с. 48).
(2) Музичний твір або окрема частина його, виконувана кількома музикантами або співаками (СУМ-20, т. 1, с. 220).
4. Спільне виконання музичного твору кількома виконавцями (ЮМСД, с. 13; ЛСДІ, с. 7).
5. (1) Художня узгодженість, злагодженість у виконанні артистами драматичного, музичного тощо твору (ВТСУМ, с. 32; СУМ, т. 1, с. 48; СУМ-20, т. 1, с. 220).
(2) Ладовість та погодженість гри акторів, які сприяють розкриттю задуму сценічного твору, формуванню стилівої єдності. В ансамблі виявляється особлива природа театральної дії як мистецтва колективного, так і синтетичного (ДТСТЛ, с. 14).
(3) Злагоджена гра акторів щодо мовної тональності та стилівої єдності (ГСМОП, с. 11).
(4) Узгодженість, злагодженість виконання в музиці, хореографії (ЮМСД, с. 13; ЛСДІ, с. 7).
6. (1) Гармонійна єдність у розташуванні та оформленні групи будівель, пам'ятників, зелених насаджень та ін., що становлять єдину архітектурну композицію (ССХТ, с. 16; СУМ, т. 1, с. 48).
(2) Сукупність будівель, споруд тощо, що є частинами одного проекту (в архітектурі, шляховий справі) (СУМ-20, т. 1, с. 220).
7. В образотворчому мистецтві – єдність, злагоджена цілісність художнього твору (ПОМСД, с. 10).

на дует, тріо або терцет, квартет, квінтет тощо. Оркестр є одним із видів ансамблю (ПМЛКС, с. 11).

Різномокореневі синоніми в дефінітивно-тлумачній частині подано за формулою *Te same, що*, напр.:

Антрепренер

Те саме, що імпресаріо (СНОВД, с. 13).

Застарілі назви – з позначкою *заст.* напр.:

Компляня

заст. Мандрівні театральні трупи, які існували у другій половині XIX ст. (ДТСТЛ, с. 70).

Переносні значення – з позначкою *перен.*, напр.:

Корифей

1. (1) У давньогрецькій трагедії – керівник і [або] заспівувач хору (ВТСУМ, с. 575; БСІС, с. 319; СУМ, т. 4, с. 291; ГСМОП, с. 33]).
- (2) У давньогрецькій трагедії – керівник хору або заспівувач (ТСУМК, с. 461).
2. (1) Видатний діяч у будь-якій галузі мистецтва (ПОМСД, с. 88).
- (2) Видатний діяч театральної культури (ГСМОП, с. 33).
- (3) *перен.* Провідний, видатний діяч науки, мистецтва тощо (ВТСУМ, с. 575; БСІС, с. 319; СУМ, т. 4, с. 291).
- (4) *перен.* Найвизначніший діяч у якій-небудь галузі науки, літератури, мистецтва (ТСУМК, с. 461).
3. Танцівник кордебалету, який виконує сольні партії (ВТСУМ, с. 575; БСІС, с. 319; СУМ, т. 4, с. 291; ТСУМК, с. 461).

Розмовні назви – з позначкою *розм.*, напр.:

Кінозірка

розм. Знаменний кіноартист або кіноартистка (ВТСУМ, с. 541; СУМ, т. 4, с. 165).

ІДЕОГРАФІЧНА ЧАСТИНА СЛОВНИКА – це своєрідна мінімодель семантичного простору НСКД в українській мові, який в ідеографічний спосіб подання лексичного матеріалу розкриває лексико-семантичну щільність лексикографованих назв у галузевих і загальномовних словниках та законодавчих текстах, а також відтворює їх реальну системну організацію, що дає підстави констатувати наявність “місць концептуального розриву”²⁶ особливо там, де відсутні гіпоніми до певних гіперонімів і навпаки.

Питання поняттєвої / ідеографічної систематизації лексичних одиниць і досі залишається недостатньо вивченим, хоча багато мовознавців не раз

²⁶ Іващенко В. Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології): [монографія] / В. Л. Іващенко. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2006. – 328 с.

зверталися до нього. Сьогодні немає єдиної методики ідеографічного лексикографування. Одні дослідники вважають, що *ідеографія* – це системна класифікація лексики в досить узагальненій формі, зручній для представлення смислу слів, а тому основою ідеографічного словника є власне поняття²⁷. Інші наголошують на тому, що *ідеографічна класифікація*: має підпорядковуватися екстрапінгвістичному членуванню світу й будуватися на поняттєво-логічних принципах, ґрунтуючись на наявності в усіх членів певної мікро- чи макросистеми спільної семантичної ознаки, яка є для цієї системи інтегрувальною²⁸; ґрунтуючись на поділі слів на групи за поняттями, які вони виражають, здійснованому або за методом дедуктивної ідеографізації лексики (класифікації мовних явищ за критеріями, які попередньо сформував дослідник, що передбачає накладання заздалегідь сформованої мережі понять, отриманої шляхом абстрактних мисленнєвих узагальнень, на мовний матеріал), або індуктивної (відтворення поняттєвих узагальнень, властивих для мови, через пошук системотвірних понять або концептів шляхом поступового переходу від мовного матеріалу до поняттєвих узагальнень)²⁹; передбачає визначення ієархічних (гіперо-гіпонімічних) зв'язків між термінами, мікрополів та предметно-поняттєвих груп, а також предметної співвіднесеності термінів³⁰; орієнтована не тільки на встановлення ієархічних відношень між термінами, а й виявлення відношень подібності та протиставлення (проблематика ідеографічної лінгвістики, яка має безпосередні зв'язки з когнітивістикою, оскільки об'єктом їх дослідження є концепти й концептуальні та когнітивні структури, а отже, когнітивні процеси)³¹.

²⁷ Карапул Ю. Н. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка / Ю. Н. Карапул. – М. : Наука, 1981. – 366 с.

²⁸ Прадід Ю. Ф. Фразеологічна ідеографія (проблематика досліджень) / Ю. Ф. Прадід. – К. : Сімферополь, 1997. – 252 с.

²⁹ Середницька А. Я. Метод відбору реєстрових одиниць ідеографічного словника дієслів переміщення української мови / А. Я. Середницька // Вісник Національного університету “Львівська політехніка”. – 2008. – № 620 : “Проблеми української термінології”. – С. 156–159.

³⁰ Купріянов С. В. Ідеографічна класифікація галузевої лексики як параметр структури електронного словника (на прикладі гідротурбінної термінології) / С. В. Купріянов // Вісник Харківського національного університету. Серія: Філологія. – 2010. – № 910. – Вип. 60. – Ч. 1. – С. 323–326.

³¹ Краснобаєва-Чорна Ж. Ідеографічна класифікація фразеологічних одиниць у словнику фразеологічних термінів сучасної української мови / Ж. Краснобаєва-Чорна // Лінгвістичні студії. – 2011. – Вип. 22. – С. 289–298.

У цій частині Словника НСКД розміщено за п'ятьма рівнями концептуалізації (за класифікацією В. Л. Іващенко)³², задля чого використано спеціальну нумерацію:

0. – 0-й рівень (категорійний);
1. – 1-й рівень (суперординаційний);
2. – 2-й рівень (пресуперординаційний);
3. – 3-й рівень (базовий);
4. – 4-й рівень (пресубординаційний / спеціалізований);
5. – 5-й рівень (субординаційний / вузькоспеціалізований).

Напр.:

0. Суб'ект культурної діяльності / суб'єкт діяльності у сфері культури

1. Суб'ект професійної творчої діяльності

2. професійний творчий колектив...
2. професійний творчий працівник...
 3. журналіст...
 3. керівник редакції друкованого засобу інформації...
 3. керівник телерадіоорганізації...
 3. аматор...
 4. антиквар
 4. *керівник аматорського [дитячого] колективу...
 5. керівник аматорського [дитячого] гуртка
 5. керівник аматорської [дитячої] студії (за видами мистецтва, художньої творчості)
 4. керівник любителського об'єднання [клуба за інтересами]...
 4. кіноаматор
 4. меломан...

Знаком (*) показано відсутність гіпонімів до певних гіперонімів і навпаки відсутність деяких гіперонімів до чималої кількості гіпонімів.

В ідеографічній частині Словника НСКД категорії **0. Суб'екти культурної діяльності / суб'єкти діяльності у сфері культури** (за рівневою градацією її позначено цифрою 0.) розподілено за 16-ма ідеографічними / поняттєвими групами (за рівневою градацією їх позначено цифрою 1.), зокрема:

1. Суб'ект авторського права = автор
1. Суб'ект архітектурної діяльності
1. Суб'єкт видавничої справи
1. Суб'єкт діяльності друкованих засобів масової інформації
1. Суб'єкт кінематографії
1. Суб'єкт професійної творчої діяльності

³² Іващенко В. Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології) : [монографія] / В. Л. Іващенко. – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2006. – 328 с.

1. Суб'єкт театральної діяльності
1. Суб'єкт = діяч (у галузі культури)
1. Суб'єкт = *користувач (у галузі культури), відвідувач культурної організації
1. Суб'єкт = майстер; син. митець
1. Суб'єкт = *працівник / робітник (у галузі культури та мистецтва)
1. Суб'єкт = фахівець; син. спеціаліст; особа / людина за професією (у галузі культури та мистецтва)
1. Суб'єкт = фізична особа
1. Суб'єкт = юридична особа
1. Суб'єкт = *[творчий] колектив / *колектив [осіб] / *поєднання [осіб] / *сукупність [осіб] / *об'єднання [осіб] / група [виконавців] / артиль / гурт
1. Суб'єкт = культурна організація; син. організація / заклад / установа / підприємство культури.

У круглих дужках з уточненням (у галузі культури), (у галузі мистецтва), (у галузі культури та мистецтва) лексикографовано НСКД, які можуть функціонувати й поза культурно-мистецькою та мистецтвознавчою сферою. Напр., на інших рівнях:

2. науковий заклад (у галузі культури).

Через одну скісну перераховано лексикографічно засвідчену в різних словниках неоднородність поняттєвих ознак або розмітість наукових дефініцій і/або філологічних тлумачень НСКД. Напр., на інших рівнях:

2. засновник / співзасновники друкованого засобу масової інформації.

У квадратних дужках указано додаткову або факультативну ознаку поняття, яка увиразнює категорію суб'єкта. Напр., на інших рівнях:

2. [головний] редактор друкованого засобу масової інформації.

Позначкою син. через крапку з комою марковано синоніми. Напр., на інших рівнях:

5. бубністий; син. бубнляр.

Позначкою заст. через крапку з комою – застарілі назви, напр.:

4. декламатор; заст. рецитатор.

Багатозначні терміни, підпорядковані різним гіперонімам, подано за формулами: див. також тут + цифрове(i) позначення рівня(iv) концептуалізації (якщо назву лексикографовано в тій самій ідеографічній групі) і див. також + цифрове(i) позначення рівня(iv) концептуалізації (якщо назву лексикографовано в іншій ідеографічній групі), напр.:

4. камерний дует див. також тут 3. камерний ансамбль

4. група див. також 1. суб'єкт = *творчий колектив, громадське об'єднання, група виконавців.

Назви чоловічого й жіночого роду, зафіксовані в галузевих і загальномовних словниках, подано через дві скісні //, напр.:

2. гуморист // гумористка...

Біля термінів, яких не вдалося знайти в українських словниках, проте засвідчених у російських словниках, подано виноски із зазначенням скороченого джерела фіксації, напр.:

З. асистент оператора¹...

У ПОКАЖЧИКУ зібрано НСКД в алфавітному порядку.

Джерельною базою Словника були: 1) галузеві словники, енциклопедії, довідники різних сфер культурного й мистецького життя, що репрезентують такі види мистецтва: кінематографія, сценічне мистецтво, музичне мистецтво, образотворче мистецтво, архітектура, дизайн, фольклор, народні ремесла та промисли, бібліотечна справа; 2) загальномовні словники, зокрема тлумачні, іншомовних слів; 3) нормативно-правові акти, що стосуються сфери культури та мистецтва; 4) класифікатор професій.

Словник може бути корисним для працівників галузі культури та мистецтва, а також для мовознавців, які вивчають семантику лексичних одиниць та шукають нові рішення в лексикографуванні мовного матеріалу.

В. Л. Іващенко, Н. Г. Лозова

¹ Див. (КВДТ, с. 118).